

зерновом хозяйстве, основная масса дохода, т. е. будет потеряна стимул работы. Проблема должна быть решена путем радикального изменения системы управления, разделения власти, выборности на основе многопартийности, гласности и построения демократического общества, в котором первенство должно принадлежать закону, а не воле чиновника и административного руководителя. Необходимо ввести широкие формы хозяйственного использования земли на основе частной собственности, кооперации, акционирования и законодательно запретить административной системе вмешиваться в хозяйственную деятельность сельскохозяйственных предприятий, ограничить круг ее функций, превратить из противоборствующей стороны в союзную для дайханов сторону. Процесс совершенствования организационной структуры и системы управления, по сути, и представляет собой составную часть экономических реформ, поскольку нельзя изменять первичные формы хозяйствования и отношений собственности, оставляя без изменений систему управления.

Для перехода сельского хозяйства Туркменистана на альтернативные сельскохозяйственные культуры необходима также новая аграрно-экономическая система, основанная на рыночных отношениях и демократизации отношений собственности. Этот процесс неразрывно связан с развитием аграрного законодательства. Аграрное законодательство представляет собой свод законодательных актов в сфере сельскохозяйственной деятельности. Оно охватывает систему земельно-водных и имущественных отношений, обуславливает параметры и условия хозяйственно-экономической деятельности субъектов, их права, обязанности и льготы, а также другие отношения, возникающие в аграрном секторе в процессе использования ресурсов и производства, переработки и реализации продукции сельского хозяйства. Законодательная база должна, прежде всего, упорядочить существующие кодексы Туркменистана «О земле», «О воде», «Налоговый кодекс Туркменистана». В соответствии с преобразованиями и для перевода производства на альтернативные сельскохозяйственные культуры необходимо подготовить новые законы: «О кооперации», «О сельском хозяйстве», «О товарных сельскохозяйственных рынках», «О виноградарстве, овощеводстве и бахчеводстве», «Об экспорте и импорте сельскохозяйственной продукции», «О коммерческо-посреднических услугах», комплект законодательных актов «О нормативно-правовом обеспечении торговых

отношений» и другие. Можно, конечно, предложить более широкий комплект законодательных актов, способствующих оптимальному переходу и функционированию сельского хозяйства на основе альтернативных сельскохозяйственных культур, но, прежде всего, должен решиться основной вопрос – вопрос совершенствования земельно-водных, имущественных, хозяйственных и правовых отношений и функционирования сельского хозяйства на принципах рыночной экономики.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКА ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ

БЕЗБОЖНА Г. М.

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Науковий керівник – ст. викладач

Грідін О. В.

Сільськогосподарська галузь для Української держави завжди була однією з пріоритетних сфер як зовнішньоекономічного, так і внутрішньоекономічного розвитку країни, адже питання організації виробництва й підтримки продовольчого забезпечення для окремої держави актуальні в усі часи. Від цього залежить не тільки життєздатність і самодостатність країни й суспільства, а й безліч найрізноманітніших напрямів людської діяльності.

Продукція сільського господарства та промислові товари, виготовлені з неї, становлять близько 75% роздрібного товарообороту державної і кооперативної торгівлі. Отже, фонди народного споживання на 3/4 формуються із сільськогосподарської продукції, і від темпів розвитку аграрного сектора залежать темпи розвитку легкої та харчової промисловості.

В Україні, як і всьому світі, зернові то зернобобові культури займають найбільші посівні площі, що свідчать про їх виключно важливе продовольче, кормове і сировинне значення в національній економіці.

Україна належить до країн із значними обсягами виробництва зерна. Хоч вона і виробляє зерна значно менше, ніж найбільші виробники у світі (Китай, США, Індія, Росія), та в Європі вона поступається лише Франції, а в останні роки – і Німеччині. Зоною вирощування товарної озимої пшениці на Україні є зона Степу та Лісостепу.

Зернові культури – основа сільськогосподарського виробництва. Зерно є основним енергетичним джерелом життєдіяльності людського організму. Найпоширенішими зерновими культурами в Україні є яра і озима

пшениця, ярий і озимий ячмінь, жито озиме, овес, просо, кукурудза, гречка.

Виробництво зернових та зернобобових культур в Україні займає одне з основних місць у розвитку сільського господарства як галузі. Українські виробники зерна посідають восьме місце в рейтингу світових виробників зерна (серед лідерів у 2013 році Китай – 21% і США -15 %) та утримують 3% світового ринку. Динаміка розвитку ринку зерна України (враховуючи зернові та зернобобові культури) зображена у табл.1 [1].

Таблиця 1.

Динаміка розвитку ринку зернових та зернобобових України за 2010 -2014*

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2014 р. у % до 2010 р.
Посівна площа с.г культур, тис.га	26951,5	27670,5	27801,3	27573,1	27239,1	101,1
Посівна площа зернових та зернобобових, тис.га	15090,0	15723,8	15449,0	15681,6	14800,0	98,1
з них:						
Пшениця	6451	6781,2	5771,2	6418	6061,2	94,0
Жито	286,4	283,7	302,8	284	187,1	
Ячмінь	4504,8	3787,1	3425,3	3167,2	3040,9	
Урожайність зернових та зернобобових, ц/га.	26,9	37,0	31,2	40,6	43,7	162,5
з них:						
Пшениця	27,1	33,9	28,0	34,9	40,2	
Жито	16,7	20,7	22,7	22,8	25,8	
Ячмінь	19,7	24,7	21,1	24,0	30,1	
Виробництво зернових та зернобобових тис.т	39270,9	56746,8	46216,2	62285,3	63859,3	162,6
з них:						
Пшениця	16851,0	2232,6	15762,6	21927,8	24114,0	
Жито	464,9	578,9	676,8	637,2	478,0	
Ячмінь	8484,9	9097,7	6936,4	7351,9	9046,1	
Середня ціна реалізації с.-г. підприємствами (крім малих), грн./т	1120,9	1374,2	1547,1	1299,8	1801,4	160,7

*За даними Державного комітету статистики України.[1]

З даних табл.1 видно, що посівна площа за 2010-2014 рр. зменшилась на 2%, але урожайність збільшилась на 62,5% і досягла рівня 43,7 ц/га у 2014 р. проти 26,9 ц/га в 2010 році. Виробництво за період, що аналізується збільшився в 1,6 рази і становить 63859 тис.т. Середня ціна реалізації с.-г. підприємствами зернових та зернобобових культур в 2014 році значно перевищує ціну 2010 року на 61% і складає 1801,4 грн за тонну.

Максимальне виробництво зернових та зернобобових в Україні за 2014 рік спостерігається в областях Вінницька – 5063,1 т (пшениця 1742,2 т), Полтавська – 4821 т, Харківська – 4466,3 (пшениця 2003,4 т).

Лідерами з урожайності зернових та зернобобових в Україні на 2014 рік є області: Вінницька – 60,7 ц/га, (пшениця 51,3 ц/га),

Київська – 60 ц/га, Сумська – 62,2 ц/га. (пшениця 49), Хмельницька – 60,9 ц/га., (пшениця 52,9)

Перше місце з регіонів України на 2014 рік по питомій вазі зернових та зернобобових займає Вінниця – 7,9 %, друге Полтава 7,2 %, третє харківська 7,0%.

Одним із шляхів підвищення ефективності виробництва зерна є виведення і впровадження в господарствах високоврожайних сортів і гібридів, стійких проти хвороб і придатних для вирощування на зрошуваних землях. Особливого значення у цьому зв'язку набуває поліпшення селекції і насінництва зернових культур. Для прикладу: в економічно розвинутих країнах підвищення врожайності сільськогосподарських культур на 50% забезпечується використанням добрив, на 25% – поліпшенням обробітку ґрунту і на 25% – впровадженням високоврожайних і перспективних сортів.

Розвиток сільського господарства, в галузі рослинництва здійснюється на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, зокрема використання нових систем машин, високопродуктивних культур, мінеральних добрив, гербіцидів тощо. Особливе значення також має хімізація сільського господарства, що є важливою умовою впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур. [2].

Проблема підвищення ефективності загального виробництва є основою розвитку на сучасному етапі.

В умовах переходу економіки України до ринкових відносин ефективність виробництва зерна визначає його конкурентоздатність, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тобто здатність до розширеного відтворення, зростання обсягів виробництва, збільшення кількості робочих місць, підвищення заробітної плати працівників та інше. У цілому ефективність – це соціально-економічна проблема, позитивне вирішення якої зумовлює розвиток продуктивних сил і стан суспільства.

З економічної теорії відомо, що існує два шляхи підвищення ефективності виробництва: збільшення обсягів виробництва при фіксованих витратах і зниження рівня витрат фіксованого рівня виробництва.[3] На жаль, жоден з указаних шляхів не простежується в зерновому виробництві. Стосовно урожайності зернових культур відсутня стабільність (велика залежність від кліматичних умов), тобто як виробники декларують подальше зростання своїх виробничих витрат. Тому

українські зерно виробники змушені займати пасивну позицію на ринку і по суті є отримувачами ціни, яка встановлюється іншими учасниками ринку.

В умовах становлення ринкових відносин ефективність виробництва зерна визначає його конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тобто здатність до розширеного відтворення, зростання обсягів виробництва, збільшення кількості робочих місць та інше. Низька ефективність зерновиробництва не дає можливості використовувати наявні резерви зростання валових зборів зерна. Тому тільки нові технології підвищення врожайності можуть внести суттєві зміни у зростання ефективності виробництва зернових та на цій основі підвищити ефективність аграрного виробництва.

Для удосконалення структури виробництва зернових культур необхідно забезпечити виробництво продукції, яка користується підвищеним попитом на світовому ринку – пшениця, кукурудза, ячмінь, а також оптимізувати площі посіву кукурудзи на силос і багаторічних трав – для забезпечення потреб тваринництва необхідною кормовою базою.

В Україні існують всі передумови для збільшення виробництва зерна, яке забезпечує не тільки продовольчу безпеку держави, а й експорт. Основною функцією держави в регулюванні зернового ринку повинно залишатися передбачення ринкової ситуації. Процес формування національного ринку продукції зернової галузі в умовах глобалізації поки що перебуває на стадії становлення, а тому цей ринок ще далеко не повною мірою забезпечує виконання покладених на нього функцій і завдань, а саме баланс попиту та пропозиції, підвищення прибутковості сільськогосподарських виробників, вирішення соціальних і екологічних проблем галузі.

Література:

1. Офіційний сайт Держслужби статистики України [Електронний ресурс]: Статистична інформація. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посібник / В.І. Гринчуцький, Е.Т. Карапетян, Б.В. Погріщук. - К. : Центр учбової літератури, 2010
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: Підручник/ С.В. Мочерний, М.В. Доббенко. – К.:Видавничий центр «Академія», 2004. – 856с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ

БЕЗВЕРХНЯ М. Ю.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

**Науковий керівник – к.е.н., доцент
Гацько А. Ф.**

В агропромисловому виробництві України провідне місце серед технічних культур займає соняшник - основна олійна культура. На соняшникову олію припадає 98% від загального виробництва олії в Україні. Соняшник - одна з найбільш прибуткових та високоліквідних культур. А враховуючи те, що виробництво соняшнику на сільськогосподарських підприємствах не завжди супроводжується інтенсифікацією, а в основному ведеться шляхом екстенсивних технологій, то посівні площі під ним останніми роками різко збільшились, що зумовило знищення агрономічно-обґрунтованої структури посівних площ у деяких регіонах України. Нині рівень використання біологічного потенціалу соняшнику є найменшим серед олійних культур і навіть не досягає 50% [1].

За даними Держкомстату, доходи сільськогосподарських підприємств від реалізації цієї олійної культури досягли майже 15 млрд грн, що дало можливість покрити понесені виробничі витрати та отримати 5,9 млрд грн прибутку. За ступенем рентабельності вона займає перше місце і рівень рентабельності становив 64,5% [2]. Через низькі затрати обігових коштів та високу ціну продукції виробництво соняшнику навіть за врожайності 10 ц/га забезпечує прибуток господарству. У південних регіонах України соняшник залишиться однією з основних культур. Але у системі економічних відносин сільськогосподарські підприємства, що вирощують продовольче насіння соняшнику, знаходяться в значній економічній залежності від системи взаємовідносин, що формується з переробними підприємствами з приводу забезпечення товаровиробників матеріально-технічними й кредитно - фінансовими ресурсами за прямими заявками та оцінки якості насіння (вологість, олійність), що є основою реалізаційної ціни, і в кінцевому підсумку визначає рівень ефективності виробництва продовольчого соняшнику і продуктів його переробки. Товарне насіння соняшнику можна визначити як один з найбільш привабливих видів продукції на аграрно-продовольчому ринку, попит на яку дуже високий і часто випереджає пропозицію [3].

Насіння соняшнику для